

Viline špilje

Konavalala

Jelena Beželj | Speleološki odsjek HPD »Sniježnica«

*Viline špilje, Čajkovići
Autor: Marija Alfrević*

Uvod

Konavle i bliža okolica Dubrovnika obiluju bogatom folklornom mitologijom. U kazivanjima među starijim stanovništvom još se uvijek mogu čuti priče o lorku, tencu, tintiliniću, zlom oku, vještici, morici ili nekom drugom biću ili pojavi koja je u prošlosti strašila okolni narod. No tih je priča sve manje i manje.

Gotovo svako selo u Konavlima ima mjesto gdje su obitavale vile, bilo da se radi o špilji, bilo o stijeni, dolini ili nekom drugom kutku prostora. Među lokalnim stanovništvom špilje se smatraju mračnim i tajnovitim mjestima u koje se ne zalazi, a roditelji još uvijek upozoravaju djecu da im se ne približavaju. Ipak, među navedenim »strašnim« mitskim bićima, vile imaju najviše svojih skrovitih predjela, misleći pritom na speleološke objekte.

Potaknuti današnjim interpretacijama vila, najviše utisnutih u našu svijest preko megalomanskih produkcijskih kuća poput Walta Disneyja, vile su mala slatka bića s prozirnim krilima koja često ispunjavaju želje i čine dobra djela. Ako se negdje uz put sretnu vila, to je uvijek pozitivan znak jer je u tom pogledu protagonist u najmanju ruku spašen. Vile su male, lijepe, šarmantne, ponekad stare, mudre i bucmaste, no češće sićušne, spretne i okretno. Međutim, folklorna predaja južnih dijelova Hrvatske vile pamti u potpuno drugačijem svjetlu.

Vile u folklornoj mitologiji Konavala

Prema predaji Konavala i bliže okolice Dubrovnika, vile nisu ni dobre ni loše. Izgled im varira od područja do područja, a najčešće su to prelijepe mlade žene duge zlatne kose s ponekom životinjskom karakteristikom. U opisima životinjska se karakteristika najčešće odnosi na donji dio tijela: *A imala je žute kose velike. I imala je fino lice kao najljepša djevojka i velike sise i debele noge do kojena a od kojena tanke noge su dva papka kao u koze* (Stijepo Obad, rođ. 1903., Pridvorje; Bošković-Stulli, 1961).

Ljudi i vile često su se »susretali« u prijašnjim vremenima, stoga u Konavlima i okoliči o vilama ima mnogo kazivanja zapisanih tijekom 19. i 20. stoljeća.¹ Ljudi su sretali vile u svakakvim situacija-

ma, bilo u šumi ili na putu, planini ili nizini, kopnu ili moru. Ti slučajni prolaznici često su spašavali vile iz »zapatljenih« situacija, zbog čega bi dobili razne poklone, no samo ako je to odrađeno pravedno i pravo, u protivnom ishod nije bio povoljan za spasioca. Tako nekoliko kazivanja govori o mladima koji susreću vilu kojoj se kosa zapetljala u neku draču ili trnje. Vila ih moli da joj pomognu, ali da pritom ni pod razno ne kidaju njene kose. Kosa tako postaje nit koja predstavlja smrt ili život u izobilju, a vila krojačica sudbine (Kipre, 2014). Nakon uspješno odrađenog zadatka moraju točno slijediti njene upute za sreću i bogatstvo, u protivnom neće dobiti ništa od navedenog (Bošković-Stulli, 1961).

Susresti vilu nije uvijek značilo pronaći sreću. Ponekad bi bilo najbolje ne slušati njihove molbe i mirno nastaviti svojim putem. Međutim, takve priče ne bi završile u antologiji narodnih vjerovanja i legendi. Tako je jedan muškarac šećući Cavtatom ugledao kolo rasplesanih djevojaka. Doviknuo im je: *Dobar večer, lijepe djevojke*, no prekinuvši njihov ples izazvao je nezadovoljstvo i kletvu vila, koje je rezultiralo nesrećom – iste je večeri slomio obje noge (Marija Bijelić, rođ. 1867., Cavtat; Bošković-Stulli, 1954). Drugi se pak muškarac oglušio na riječi i želje vile, zbog čega je s vremenom poludio i ubio vlastitu ženu (Jele Vidak, rođ. 1893., Gruda; Bošković-Stulli, 1961). Treći je zapalio lulu na vilinskoj vatri ugazivši pritom na njihovu *pliticu*, odnosno zdjelu, te su mu se za kaznu iskrivili lice i tijelo (Bošković-Stulli, 1998).

Ponekad je za proizvesti gnjev vila bilo dovoljno samo postojanje, pa se tako kazivač prisjeća priče svoje bake o dva brata, malo sretnijem Ivu i nepravedno zanemarenom Gašparu: *Poviše tih Rajčevića stoji jedna stijena, zovu je Vilin kuk i tamo bi našli stoce u nekom pećini, đe bi vile sjedale. To su bila dva brata Ivo i Gašpar. I Iva su vile voljele a Gašpara ne. I Ivo bi ostavio lonac u toj pećini i redovito bi našo po koji dukat u svom loncu. Sad bi i Gašpar cio da i on nađe dukat pa je ostavio lonac u pećini. Ali kad ujutro došo, našo je brabonjak* (Pavao Kostopeć, rođ. 1901., Uskoplje; Bošković-Stulli, 1961).

Jedna lokalna predaja vile smatra kćerima zmaja (Kipre, 2014), stoga i ne čudi vjerovanje da

¹ Kazivanja zapisuju Ivo Miljan, Marija Bogišić-Pohl, Katina Casilari, Baltazar Bogišić, Maja Bošković-Stulli, Vid Vuletić-Vukasović, Jovan Vukmanović i drugi.

Prilaz Vilinoj peći u Dúnávama
Autor: Andrea Dizdár

Prilaz Vilinoj peći u Dúnávama
Autor: Andrea Dizdár

Sušilova, Vitalijina
Autor: Marija Alfirević

većinom stanuju u speleološkim objektima kao što su to špilja Šipun i Eskulapova špilja.²

Na špilje i jame u kojima su obitavale vile gledalo se kao na mjesta u koja se ne zalazi te su ih se svi klonili jer je bio dovoljan jedan krivi korak ili pogled da cijela priča završi pogubno. Kako kažu, moglo se dogoditi da čovjek nagazi na *vilinsko kolo*, pa tako oboli ili umre (Kipre, 2014).

Mene je vazda bilo strah proći Milovom dolinom, to je mala, mala pećina. Dedo je govorio da su tu vile stale (Anka Guljermović, rođ. 1939., Obod; Bošković-Stulli, 1954).

Iako su danas vjerovanja o vilama još uvijek prisutna, nema više toliko strašenja. Iz kazivanja zapisanog 60-ih godina prošlog stoljeća situacija je ipak malo drugačija: *Bože moj, tega ti (je) u Konavlima prije bilo, samo tega pričanja od lorcima, od vilama, od osuđenjacima. A sad promisli ti, o temu nigda niko ne govori. Pravo ću vam ja kazat, ja*

² Naime, prema legendi je u špilji Šipun boravio zmaj Boaz, kojega je pokorio sv. Ilar, a u Eskulapovoj špilji zmaj/zmija rimskog boga liječništva, Eskulapa (grč. Asklepije), iako se u literaturi te dvije špilje često poistovjećuju. Špilja Šipun nalazi se u Cavtatu na poluotoku Ratu. Duga je 165, a duboka 22,5 m te je zaštićeni geomorfološki spomenik prirode od 1963. godine. Eskulapova špilja nalazi se na Sniježnici, južno od sela Duba Konavoska. Duga je 120, a duboka 47 m.

Ulaz u Vilinu peć, Dunave
Autor: Andrea Dizdār

Vilena jama, Popovići
Autor: Jelena Beželj

kad sam bio mali, došli bi ljudi na posijelo i sve bila od temu priča. I pravo vam kažem da mi se strah bilo izit vanka puštit vode, od njihova pričanja. Ovo je prestalo sve ima 25-30 godina (Niko Gluhan, rođ. 1884., Uskoplje; Bošković-Stulli, 1998).

Nisu uvijek cijeli speleološki objekti bili posvećeni vilama, ponekad je samo špiljski ukras predstavljao vilinu prisutnost. Tako je u selu Duba Konavoska još uvijek živo kazivanje da se u Eskulapovoj špilji, još znanoj kao Jezerine ili špilja Jezero, na ulazu nalazi Vilin sapun.³

Vile se moglo naći i na klisurama i u ponorima. Prema raznim kazivanjima, nosile su veliko kameenje dok bi prele (Mare Šaćić, rođ. 1875., Zastolje; Bošković-Stulli, 1961), čuvalе su skrivena blaga, a blagovalе su za kamenim stolovima i stolicama koji su se nalazili na svim vilinskim lokacijama.

Do sada poznate viline špilje Konavala

U dosadašnjoj literaturi viline špilje i jame spominju se u velikom broju konavoskih sela. Zapisano je da se nalaze u stijenama poviše Lovornog; kraj Dunava u dubokoj pećini gdje su mještani donosili

Vilena jama, Popovići
Autor: Jelena Beželj

³ Kazivanje Jozović, ožujak 2024.

hranu vilama, a one bi je prihvaćale svojom dugom kosom (Pavo Valjalo, rođ. 1896., Dunave; Bošković-Stulli, 1961); kod Đurovića u Čilipima; u šumi Lokvica (selo Popovići) poviše Konavoskih stijena; kod Molunta na brežuljku Kuka; kraj Karasovića na Grudi; na stijeni poviše Zastolja; u Vitaljini itd. No, iako literatura spominje preko desetak vilinih špilja i jama na području Konavala, do sada je bila istraжена samo Vilina špilja u Tušićima, koja je ujedno i zaštićena ekološkom mrežom Natura 2000 (HR2000186). Špilja je, između ostaloga, i tipski lokalitet za dvije špiljske životinje: konavoski labrnjaš (*Virpazaria pageti kletecki*) i konavoski kapljičavac (*Cyphophthalmus silhavyi*) (*Plan upravljanja zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže* (PU 6109); Konavle, 2023).

Na dubrovačkom području poznata su četiri vilina objekta⁴, a jedna je od najpoznatijih Vilina špilja poviše izvora Omble. Radi se o sustavu podzemnih kanala dugih više od 3 km, u kojem su pronađeni ostaci ilirskog svetišta, datirani u 4. i 3. st. pr. Kr. No i prije nego je postala ilirsko svetište, Vilina špilja, još poznata kao Vilin stan ili Vilina kuća, služila je kao tipično prapovijesno povremeno boravište u razdoblju od 6200. do 1500. g. pr. Kr., što je potvrđeno arheološkim nalazima (Perkić, 2016). Zadnjih godina arheološkim istraživanjima Viline špilje intenzivno su se bavili Dubrovački muzeji predvođeni kustosom Domagojem Perkićem.

Novoistražene viline špilje Konavala

Od poznatih vilinih špilja i jama iz literature, članovi SO HPD-a »Sniježnica« zadnjih su godina uspješno locirali devet vilinih obitavališta u Konavlima i tri na užem dubrovačkom području, u Čajkovićima.

U zaseoku Vignje u Konavlima nalaze se dvije Viline kamare⁵. **Vilina kamara** (1) smještena je istočno od zaseoka Vignje, na rubu napuštene poljoprivredne površine. Pristup špilji moguć je preko gusto zaraslih dolaca, s nekoliko manjih skokova preko prirodnih stijena i međa u smjeru jugoistoka. Udaljena je svega 150 m od glavnog puta za zaselak, a kozji put prema špilji započinje od prvog

gumna⁶ u selu prema jugoistoku. Duljina špilje iznosi 14,5 m, a dubina 4,5 m. Špilju karakterizira kanal blažeg nagiba, potpuno suh s puno zemlje i pijeska po dnu. Zatečeno je nekoliko životinjskih gnijezda te ostaci prapovijesne keramike.

Vilina kamara 2 smještena je također u zaseoku Vignje. Nakon što se prođe zaselak nastavlja se uzbrdo, južno prema zadnjoj kući koja je izdvojena od ostatka sela. Na prvom jakom zavoju spomenute uzbrdice kreće se asfaltom pješke još 50 m i skreće se istočno (lijevo) na kozji put koji je prije vodio do obradivih poljoprivrednih površina. Put vodi prema jugoistoku, a otprilike nakon 200 m ne skrene se za Beždan⁷, već se nastavlja u tom smjeru još stotinjak metara do vrha brežuljka. Završnih 50-ak m skreće se kroz makiju prema jugu, dok se ne dođe do ulaza u špilju. Ulaz je u procijepu stijene visine 3 m. Špilja je ukupne duljine 19,5 m, a dubine 3 m. Ulaz je djelomično pregrađen zidom u kojem su vidljive rupe za formiranje vrata, a prema kazivanju mještana u prošlom je stoljeću služila za sklanjanje stoke. Glavni je kanal u konstantnom blagom padu prema dnu špilje, a zanimljiv je bočni kanal u koji se ulazi kroz mali otvor dimenzija 0,5 × 0,4 m na visini od oko 40 cm od dna špilje. On vodi u izdvojenu malu kružnu prostoriju dimenzija 2 × 2 m. Nekoliko se mještana zaseoka za vrijeme Domovinskog rata skrivalo u ovoj špilji. Prema kazivanju, samo se jedan od njih mogao provući u bočnu prostoriju.⁸ Kao i kod prethodne Viline kamare, u špilji su pronađeni površinski prapovijesni arheološki ostaci.

Stariji mještani zaseoka, rođeni u prvoj polovici prošloga stoljeća, znaju da se u selu nalaze Viline kamare, ali ne znaju tko su bila ta mitska bića koja su ih nastanjivala i što su radila u špiljama. No iz literature je poznato ipak malo više: *Ima u nas jedna jama, njoj kažu vilina kamara, tamo ima đe su kuhale vile, i sad se vidi u kamenu i đe su spale i đe su sjedale* (Drobac Đuro, rođ. 1880., Komaji; Bošković-Stulli, 1954).

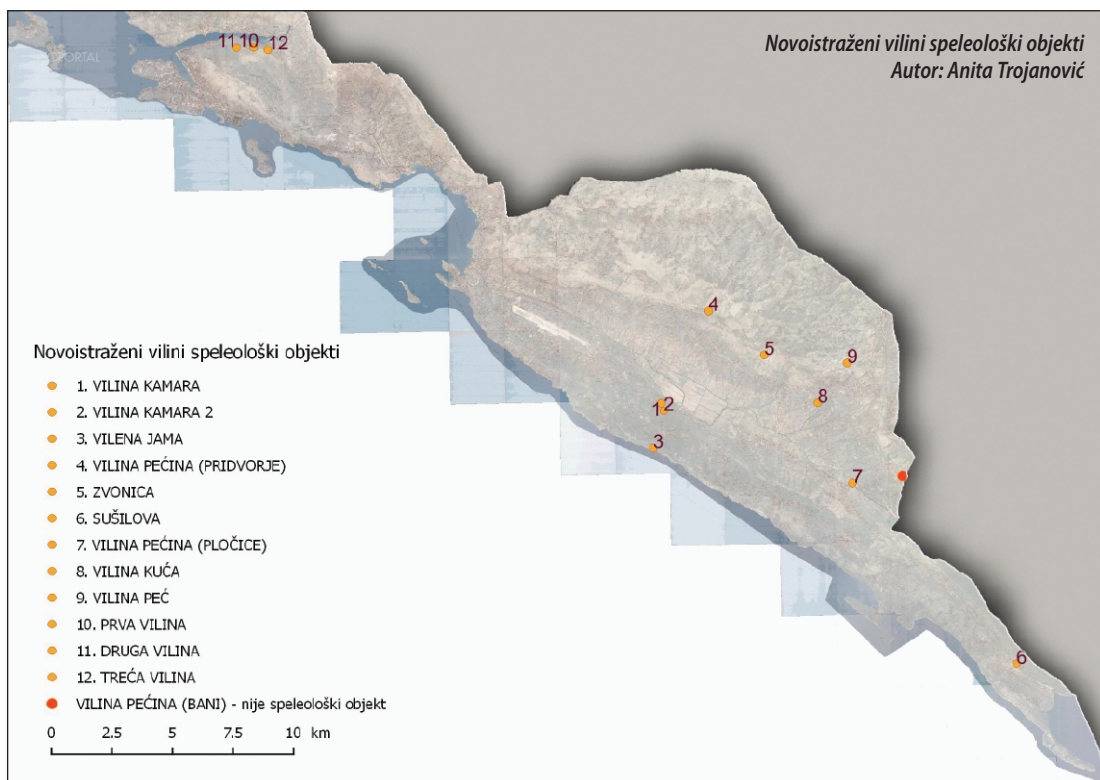
⁶ Kružni kameni podest na kojem se vršilo žito.

⁷ Jedna od najpoznatijih jama na području Konavala, koju sustavno istražuju članovi SO HPD-a »Sniježnica«. Jama je duboka 142 m, a ukupna duljina kanala prelazi 1000 m. Još uvijek nije do kraja istraжена.

⁸ Kazivanje Baule, listopad 2022.

⁴ Vilenska peć u Donjim Majkovima; Vilinska jama u Imotici; Vilina špilja iznad Omble; Vilinska špilja u Žuljani na Pelješcu.

⁵ U Konavlima riječ kamara znači soba, najčešće spavaća soba. Radi se o inačici talijanske riječi *camera*.

Vilina kamara, Vignje
Autor: Jelena Beželj

Vilina kamara, Vignje
Autor: Jelena Beželj

Nedaleko od sela Popovići na lokaciji zvanj Lokvica, poviše konavoskih stijena nalazi se **Vilena jama**. Kako kažu: *govoru da su tu dolazile vile* (Bronzan Luce, rođ. 1904., Popovići; Bošković-Stulli, 1954). U narodu je još uvijek ostalo ime jame, ali odnos mještana prema jami daleko je od *vilenog*. Drugim riječima, nemaju nimalo poštovanja prema jami, jer se već duže vrijeme u nju bacaju uginule životinje i otpad. Jama se nalazi jugozapadno od sela, uz konavoske stijene. Do nje se pristupa makadamskim putem koji vodi prema kupalištu Pasjača. Prije samog kupališta nalazi se nogometni teren od kojeg se makadamskim putem skrene prema zapadu. Nakon stotinjak metara, svega 6 m od puta, u smjeru juga nalazi se jama. Jama je duboka 11,5 m i ukupne je duljine 23 m. Na ulaznom dijelu vidljiva je velika količina životinjskih kostiju, ali ima i nešto drugog otpada, poput plastike ili metaka iz oružja. Glavni je kanal u konstantnom padu, a na samom dnu jame nalazi se veliki saljev. Ovo je jedina jama na području Konavala posvećena vilama koju su članovi SO HPD-a »Sniježnica« uspjeli pronaći.

Na križanju katastarskih čestica sela Mihanići, Pridvorje, Duba Konavoska i Kuna Konavoska

nalazi se **Vilina pećina**. Smjestila se na strmim padinama zvanim Tamlin, nadmorske visine 715 m, uz rub nekadašnjeg zaseoka Njivice, koje je služilo za ljetnu ispašu i obradu zemlje seljanima iz Kune. Pristup špilji moguć je jedino iz sela Kuna, preko zaseoka Njivice. Nakon što se prođu zadnje ruševine Njivice, spusti se južno na područje zvanog Gradac. Radi se o istaknutoj glavici koja je u prapovijesti služila kao gradinsko naselje, a u nedavnoj prošlosti kao poljoprivredna ledina. Nakon nje nastavlja se još 300 m zapadno puteljkom koji je na dijelovima omeđen, a na dijelovima ledina. Potom se dođe do litice koja se naglo spušta prema zapadu te se uz rub iste silazi 10-ak m do ulaza u špilju. Ulaz je dimenzija $3 \times 4,5$ m, dok je duljina špilje 13,5 m i pruža se u smjeru zapad – istok. Jednostavne je morfologije, a po površini su pronađeni ostaci prapovijesne keramike. Prema kazivanjima, nekoliko se mještana iz okolnih sela za vrijeme Domovinskog rata skrivalo u špilji.⁹ S ulaza u špilju vidljiv je zapadni, priobalni dio Konavala od zaseoka Rudine do Oboda. Moguće je da je

⁹ Kazivanje Letunić, listopad 2024.

Vilina kamara, Vignje
Autor: Jelena Beželi

Vilina peć, Dunave
Autor: Andrea Dizdar

ovo špilja koju u literaturi nazivaju Vilina jama, Pridvorje (Batović, 1988).

U stijenama poviše sela Lovorno nalazi se špilja **Zvonica**. Iako nije doslovno nazvana vilina, radi se o špilji u kojoj su, prema kazivanjima, obitavale vile. Špilja se nalazi u liticama brda Kišnik, tj. sjeverno od zadnjeg zavoja kada se vozi prema selu Kuna. Može joj se pristupiti direktno od zadnjeg zavoja, strmim usponom od 130 m nadmorske visine, no mnogo je lakše pratiti izohipsu do špilje ako se nastavi voziti do prvog omeđenog polja u selu Kuna. Špilja je morfološki i orijentacijom dosta slična već opisanoj Vilinoj pećini kraj Njivica. Ima otvor dimenzija $2,2 \times 4,5$ m te je duga 12 m. Po sredini špilje nalazi se dimnjak duljine 6 m u kojem su navodno obitavale vile: *Ima i sad u stijenama više Lovorna probito kao kuća, unutra uljete se kao u kuću, i zove se Zvonica. Kad ideš unutra, reko bi ko da je u kamenu izdubeno, a visoko jedno četiri metra. Unutra police neke, unutra su vile stale, da su imale tu češlje neke. U noći kad bi išao čovjek, pa kad bi se glasio, da bi ga zvale po imenu* (Uroš Nikola, rođ. 1872., Lovorno; Bošković-Stulli, 1961). Na površini je pronađen mali ulomak prapovijesne keramike, no nema sumnje da bi se tu moglo naći puno više

zbog izrazito strateškog položaja koji je teško dostupan, a nadgleda gotovo čitavo Konavosko polje, od Grude do Cavtata.

Još jedna špilja koja ne nosi naziv vile je špilja **Sušilova**. Nalazi se u napuštenom masliniku u zaseoku Tripkovići, selo Vitaljina. *U selu Vitaljini su velike pećine i rupe, okartane klakom i zemljom. Stari ljudi pričaju da su tu negda stanovale vile – da su tu bile viline kuće. Blizu tih rupa bile su kuće Vujana, a sad rastu dubovi i lovoričke* (Vuletić Vukasović, 1934). Od zaseoka je udaljena dvjestotinjak metara hoda zaraslim poljskim putom u smjeru jugoistoka. Špilja ima više ulaza. Jedan ulaz oblikovan je u kamenim stepenicama te vodi do male prostorije koja je bila obložena žbukom. Moguće da se ovdje radi o cisterni ili rimskoj grobnici. Glavni dio objekta razvijen je u dvije etaže s postavljenim kamenim pločama koje su možda služile za odlaganje opreme. Osim životinjskih kostiju, na jednom od ulaza i u samom dnu glavnog kanala nalazi se otpad, zbog čega nije bilo moguće vidjeti ima li površinske keramike.

U selu Pločice također se nalazi **Vilina pećina**. Smjestila se na području zvanom Babinvir. Pristup špilji najjednostavnije je započeti kraj mosta stare

*Vilina pećina, Plačice
Autor: Jelena Beželj*

austrougarske uskotračne željeznice, u narodu još zvane Čiro¹⁰. Od mosta se prati nekadašnju željezničku prugu prema granici s Crnom Gorom te se nakon 800 m naglo uspinje prema jugu i dolazi do otvora špilje. Pristup špilji je zarastao, no prije Domovinskog rata lokalno je stanovništvo na tom predjelu čuvalo stoku te nije bilo velikog raslinja. Špilja ima zanimljivu morfologiju s dva ulaza. Glavni je ulaz dimenzija $2,5 \times 3,2$ m, no duljina tog kanala iznosi svega 3,5 m. Zapadno se nalazi bočni kanal koji vodi u skriveni dio špilje, tj. meandar. Meandar ima svoj otvor dimenzija $1,4 \times 0,8$ m, no budući da se nalazi na 2 m visine, teško je dostupan, tako da se u taj dio špilje ulazi kroz bočni kanal velikog ulaza. Ukupna duljina špilje iznosi 11 m.

Špilja **Vilina kuća** nalazi se u selu Zastolje, na predjelu zvanom Pod stijenama. Prema kazivanjima lokalnog stanovništva, za špilju se veže priča

o psu koji je ušao u nju i izašao u selu Popovići, a na pitanje o vilama dobio se tek odgovor da su ih stariji strašili da ne ulaze u nju jer će ih vile uzeti.¹¹ Špilja se nalazi istočno od kuća obitelji Brajković, a put započinje iza kuća. Hoda se protupožarnim makadamskim putom prema predjelu zvanom Pod stijenama te se nakon 350 m skrene sjeveroistočno kroz raslinje i šumu. Uspinja se stotinjak metara dok se ne dođe pod prvu razinu stijena u kojoj se smjestila i špilja. Ukupna duljina špilje iznosi svega 10 m. Otvor je dimenzija $1,7 \times 0,6$ m, a nakon prva 3-4 m strop se naglo spušta. Provlačenjem kroz otvor dimenzija $0,6 \times 0,4$ m dolazi se do dijela gdje su se formirali saljevi te se sve sužava i spušta do trenutka kada špilja više nije prolazna. Kroz završni dio špilje prolazi veliki korijen stabla.

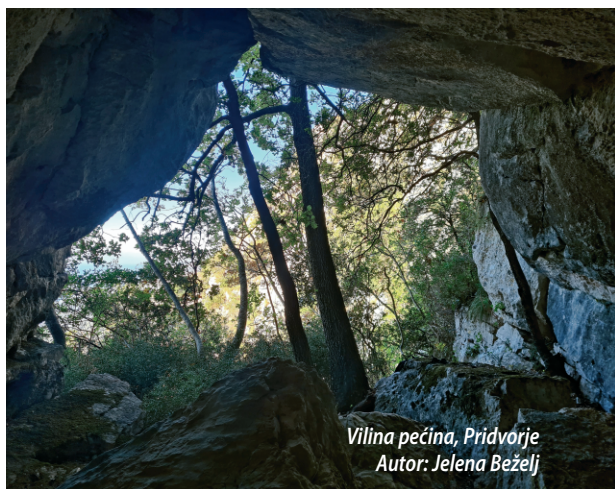
Najteže pristupačna vilina špilja u Konavlima je ipak **Vilina peć** u stijenama poviše Dunava. Pristup dijelu gdje su obitavale vile moguć je jedino uz osiguranje konopom jer se nalazi 26 m od

¹⁰ Čiro je naziv kojim se narod od milja koristio za označavanje parnih lokomotiva ili uskotračnih željezničkih pruga u cijelosti. Karakterističan je za šire područje, ne samo za Konavle.

¹¹ Kazivanje Učović, studeni 2024.

*Vilina pećina, Pločice
Autor: Jelena Beželj*

*Vilina pećina, Pridvorje
Autor: Jelena Beželj*

pristupačnog dna litice visoke 756 m. Dva su načina dolaska do špilje. Prvi je usponom u smjeru sjeveroistoka od utvrde Sokol u selu Dunave. Uspion traje 45 min, djelomično prolazi poljskim putom, dosta je strm i pri dolasku ispred špilje potrebno je tehnički ispenjati 26 m po vrlo krušljivoj stijeni. Ovaj pristup nije preporučljiv. Drugi, jednostavniji pristup je od UNESCO-vog lokaliteta Sv. Barbara, Dubravka. Od omeđenog dijela groblja kreće se sjeverozapadno, poljskim putom koji je nekada vodio do sela Kuna Konavoska. Nakon otprilike 40 min hoda ne skreće se dalje prema Kuni, već se uspinje na vrh brda Sokoline (756 m n/v), koji se nalazi točno iznad utvrde Sokol. Potom se spusti bočno uz jugoistočni dio vrha, a kada više

nije sigurno spuštanje bez osiguranja, postavlja se konop te se dolazi do jednog od ulaza u špilju. Za dolazak do špilje bio je potreban konop duljine 100 m i 12 kompleta za postavljanje (fix, pločica, karabiner). Direktno spuštanje s vrha nije preporučljivo jer je litica dosta krušljiva.

Špilja ima dva ulaza. Gornji i iz sela skriveni ulaz je špiljski, dimenzija $1,6 \times 0,8$ m, dok je donji jamski, dimenzija 2×3 m. Morfologija špilje je jednostavna, s uskim gornjim ulazom nakon kojeg se otvara veća prostorija koja završava jamskim otvorom zaklonjenim stablom s gnijezdom neke veće ptice. Poviše jamskog otvora nalazi se dimnjak visine 7 m. Budući da je špiljski ulaz zaklonjen od pogleda, a na jamskom se ulazu nalazi stablo, lokalno

*Vilina pećina, Pridvorje
Autor: Jelena Beželj*

*Viline špilje, Čajkovići
Autor: Marija Alfrević*

Zvonica, Lovorno
Autor: Jelena Beželj

stanovništvo danas vilinu špilju smatra procijepom koji se nalazi 26 m ispod Viline peći. U literaturi je zapisano vrlo zanimljivo kazivanje koje je dovelo do uspješne determinacije ove špilje: *Evo ovdje više kuća u brdu ima jedna pećina. Peć se zove, narod je i sad zove Vilina peć. Da su jom (vili) nosili hranu tamo, kuće na porede i da bi pustila kose pod pećinu da jom dodavaju hranu, a ima pedeset metara visoko od pećine do dna* (Pavo Valjalo, rođ. 1896. Dunave; Bošković-Stulli, 1961).

Kroz razgovor s lokalnim stanovnicima Konavala locirana je i Vilina pećina u zaseoku Bani, koja se ne spominje u literaturi, no nažalost nema propozicije speleološkog objekta. Naime, radi se o procjepu ulaznih dimenzija $0,5 \times 3$ m, ukupne duljine 4 m. Nalazi se 20-ak m od granice s Crnom Gorom. Udaljena je svega 1 km od zaseoka Bani, a lokalni kazivač¹² sjeća se kako bi ga krajem 80-ih godina prošlog stoljeća tata slao na pašu preko

Viline pećine. U nju bi se sklonio u slučaju kiše dok bi životinje bile na ispaši.

Osim konavoskih špilja, članovi SO HPD-a »Sniježnica« istražili su i tri viline špilje u Rijeci Dubrovačkoj. Špilje se nalaze iznad naselja Čajkovići. Pristupa im se putom s magistrale koji prolazi preko crkve sv. Petra. Potom se prelazi bivša uskotračna pruga, zatim dubrovački vodovod dok se ne stigne podno ravne, monumentalne stijene na kojoj se nalazi niz od triju vilinih špilja: Prva, Druga i Treća vilina. **Prva vilina** špilja ima ukupno 16 m duljine, blagog je nagiba, velikog ulaza s bogatim biljnim raslinjem. U stražnjem dijelu nalazi se skok od 1 m i saljev. **Druga vilina** duga je 18 m i također ima veliki otvor ulaza na kojem se nalaze manje stablo i raslinje. Nagib je špilje od kraja ka ulazu, uz to da se na kraju nalazi manji uski kanal, a po sredini je skok od 1 m. **Treća vilina** je najveća od navedenih špilja. Duljina joj iznosi 31 m, dubina 1 m i ima dva monumentalna ulaza. Dva kanala koja se tvore iza ulaza spojena su vrlo uskim kanalom okomitim na glavne. Špilja nema ukrasa, a

¹² Kazivanje Trtoman, listopad 2024.

nagib joj je kao i kod prethodne dvije, od kraja prema ulazu. Bez obzira na relativno sušno razdoblje istraživanja, na mjestima je iz stropa blago kapala voda, iako nema vidnih špiljskih ukrasa.

Zaključak

Do sada pronađeni vilini speleološki objekti rastrkani su donjim dijelom Konavala te su većinom špilje, s jednim izuzetkom Vilene jame u Popovićima. Morfologija špilja je svakojaka, a poveznica se može povući kod špilja lociranih u liticama stijena jer sve imaju dimnjak pri ulaznom dijelu. Još jedna poveznica su male dimenzije, koje rijetko prelaze 20 m, barem kod vilinih objekata u Konavlima.

Pronađeni broj vilinih objekata znatno se povećao, no on zasigurno nije konačan, jer je ostalo još dosta nerazriješениh objekata, poput Viline jame i kuće u Čilipima, Vilinih dvora u Butkovini,

Viline pećine u Moluntu i drugih. Prolaskom vremena njih će biti sve teže i teže locirati jer nema više životinja na paši koje krče nisko raslinje i održavaju doline, pa tako i viline odaje zarastaju.

Danas je predaja o vilama i vilinim špiljama još uvijek živa u narodu, iako u znatno manjem obimu. Stariji kazivači prisjetit će se priča koje su im njihovi preci pričali o vilama, no mlađe generacije nisu upoznate s tradicijskim vilama. Na vile gledaju kao na izmišljotine, a starije koji pričaju o vilama smatraju šašavim ljudima kojima nije sve za vjerovati. »Susreti« ljudi i vila sve su rjeđi i rjeđi, jer kako kažu: *Kad se počelo bještmat, one su pobjegle od naroda ča* (Mare Šačić, rođ. 1875., Zastolje; Bošković-Stulli, 1961). Međutim, druga teorija tvrdi da su iščezle zbog procesija, time aludirajući na pobjedu kršćanstva nad tzv. poganskim običajima, jer kažu da vila *nije kršteno čeljade* (Bogišić, 1855 – 1891).

Literatura

- Batović, Š., 1988: Konavle u prapovijesti, u: *Konavoski zbornik 2* (ur. Bogišić, R.), Konavle, društvo za znanstvene i kulturne djelatnosti, Dubrovnik.
- Bogišić, B., 1855 – 1891: *Narodne pripovijetke i dr. iz Bogišićeve biblioteke u Cavtatu*; Rukopisni zapisi Marije Pohl Bogišić, V. Bogišića i I. Miljana, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb.
- Bošković-Stulli, M., 1954: *Narodne pjesme, običaji, priče, predaje i drugo iz Konavala*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb.
- Bošković-Stulli, M., 1961: *Folklorna građa iz Konavala 2*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb.
- Bošković-Stulli, M., 1998: Tragovi konavoskoga pričanja, *Dubrovnik: časopis za književnost, nauku i umjetnost* 9 (1), 5–18.
- Kipre, I., 2014: *U stabru ti ljuti zmaje, u grani ti soko sivi – Tragom pretkršćanskih elemenata u tradicijskoj kulturi dubrovačke okolice*, Dubrovački muzeji, Dubrovnik.
- Perkić, D., 2016: Vilina špilja iznad Omble, *Hrvatski arheološki godišnjak* 12/2015, 857–860.
- Vukmanović, J., 1980: *Konavli – antropogeografska i etnološka ispitivanja*, Srpska akademija nauka i umjetnosti, Beograd.
- Vuletić Vukasović, V., 1934: Narodne legende (Konavli u Dalmaciji), u: *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* (ur. Boranić, B.), knj. 29, sv. 2, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 207–212.
- *Plan upravljanja zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže (PU 6109): Konavle*, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2023.

Fairy Caves in Konavle Region

Konavle and the surrounding area of Dubrovnik are rich in folklore and mythology. The older locals still recall stories told by their ancestors about the lorko, witches, or fairies, but younger generations are not familiar with this kind of tradition. Among the mythical creatures, fairies are the most present in the region, and almost every village in Konavle has a fairy habitat, such as a cave, cliff, or valley. One interpretation for why fairies have their caves, rather than some more terrifying creature, stems from the belief that fairies were the daughters of dragons. In Konavle, the caves Šipun and Eskulap (Aesculapius) are known for being dragons' homes. According to legend, the dragon Boaz lived in Šipun, and was defeated by Saint Ilar, while in Eskulap, there was a serpent/dragon of the Roman god of medicine, Aesculapius.

Since only one fairy cave in Konavle has been explored until now, and literature suggests there are more than ten, the members of Speleological Section of the Croatian Mountaineering Club »Snježnica«, through today's oral accounts and articles written in the 20th century, were able to identify and document nine fairy caves in Konavle and three in Čajkovići: Vilina Kamara, Vignje; Vilina Kamara 2, Vignje; Vilena Jama, Popovići; Vilina Pećina, Pridvorje; Zvonica, Lovorno; Sušilova, Vitaljina; Vilina Pećina, Pločice; Vilina Kuća, Zastolje; Vilina Peć, Dunave; Prva Vilina, Čajkovići; Druga Vilina, Čajkovići; Treća Vilina, Čajkovići. Another site called Vilina Pećina was found in the village of Bani in Konavle, but it turned out not to be a speleological object. The number of fairy sites has significantly increased. However, it is certainly not final, as there are still many unresolved sites, such as Vilina Jama and Vilina Kuća in Čilipi, Vilini Dvori in Butkovina, Vilina Pećina in Molunat, and others.

VILINA KAMARA

(Vignje, Konavle)

x: 649508; y: 4711935, z: 168

Topografski snimila: Anita Trojanović

Mjerili: Albert Gregov, Željka Janjanin

Datum istraživanja: 24. veljače 2019.

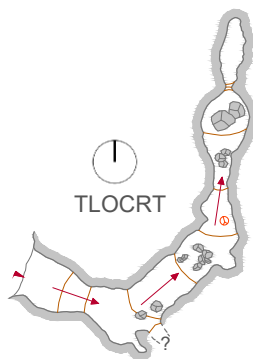
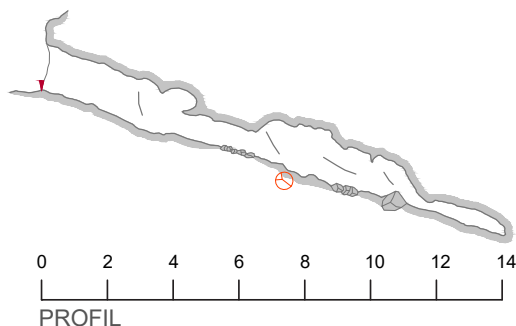
Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

Duljina: 14,5 m

Dubina: 4,5 m

Nacrt priredila: Anita Trojanović

VILINA KAMARA 2

(Vignje, Komaji)

x: 649600.94; y: 4711604.59; z: 173

Topografski snimile i mjerile:

Katica Čerić, Jelena Beželj

Datum istraživanja: 15. listopada 2022.

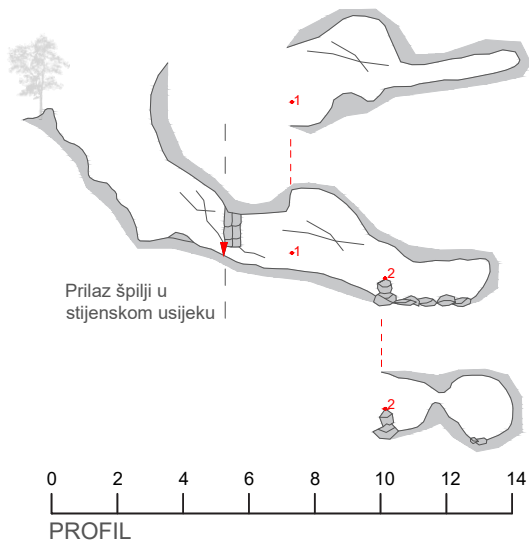
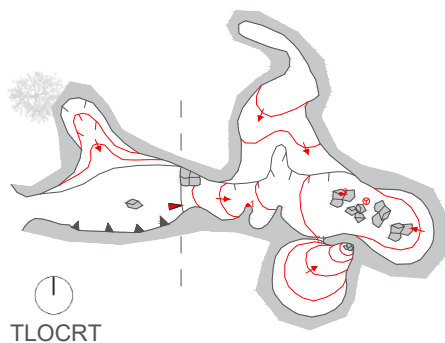
Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

Duljina: 19,5 m

Dubina: 3 m

Nacrt priredila: Jelena Beželj

VILENA JAMA

(Popovići, Konavle)

x: 649164.09; y: 4710096.11; z: 141

Topografski snimio: Goran Jerković

Mjerila: Jelena Beželj

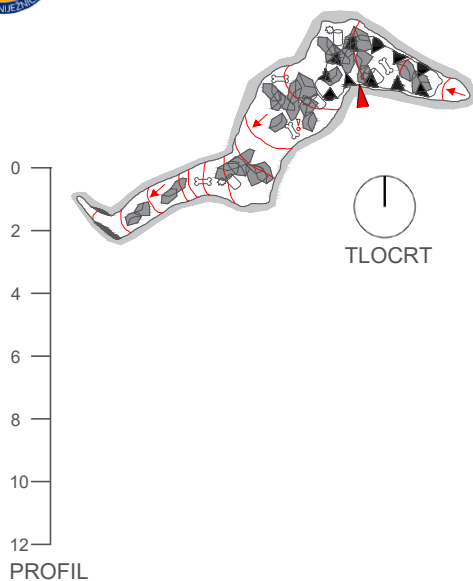
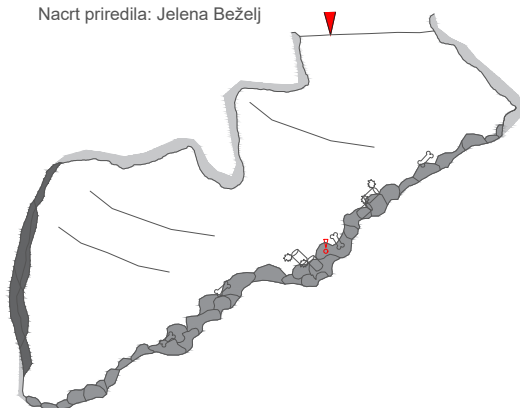
Datum istraživanja: 25. svibnja 2024.

Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

Duljina: 23 m

Dubina: 11,5 m

Nacrt priredila: Jelena Beželj

VILINA PEĆINA

(Pridvorje, Konavle)

x: 651459.69; y: 4715755.96; z: 715

Topografski snimila i mjerila:

Jelena Beželj

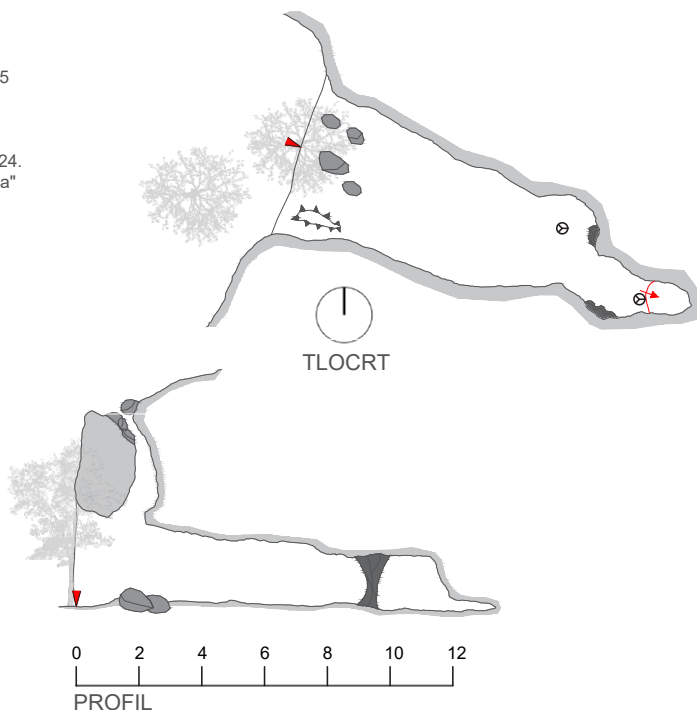
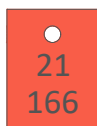
Datum istraživanja: 3. studenog 2024.

Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

Duljina: 13,5 m

Dubina: 0 m

Nacrt priredila: Jelena Beželj

ZVONICA

(Lovorno, Konavle)

x: 653755.05; y: 4713934.76; z: 738

Topografski snimila i mjerila:

Jelena Beželj

Datum istraživanja: 9. studenog 2024.

Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

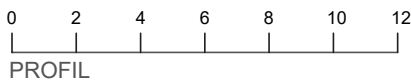
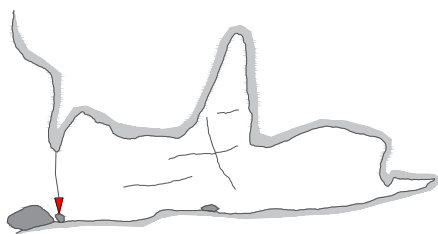
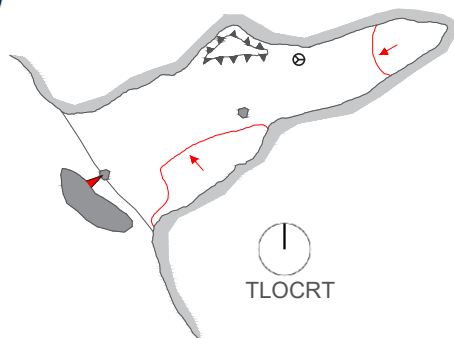
21
173

Duljina: 12 m

Dubina: 0 m

Nacrt priredila: Jelena Beželj

SUŠILOVA

(Vitaljina, Konavle)

x: 664193.81; y: 4701165.99; z: 159

Topografski snimila: Anita Trojanović

Mjerile: Jelena Beželj, Marija Dadić

Datum istraživanja: 13. veljače 2022.

Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

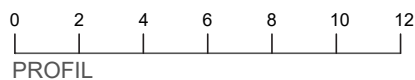
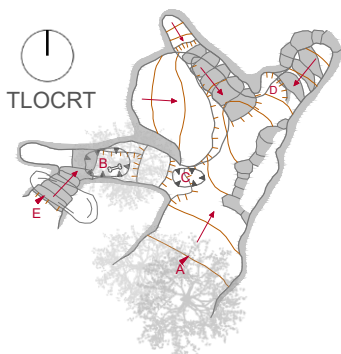
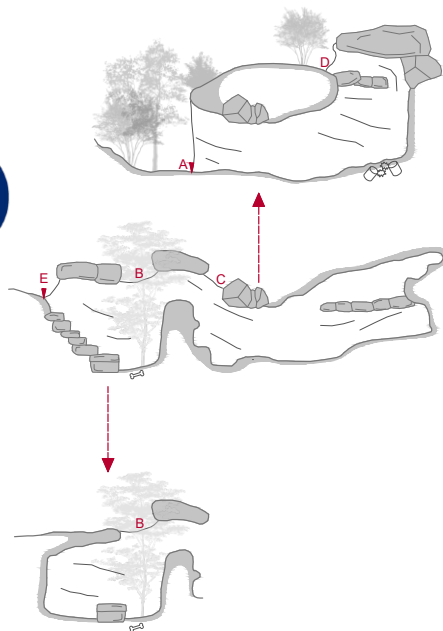
21
084

Duljina: 28 m

Dubina: 3 m

Nacrt priredila: Anita Trojanović

VILINA PEĆINA

(Pločice, Konavle)

x: 657401.57; y: 4708636.52; z: 213

Topografski snimila i mjerila:

Jelena Beželj

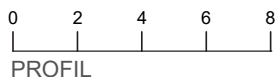
Datum istraživanja: 16. studenog 2024.

Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

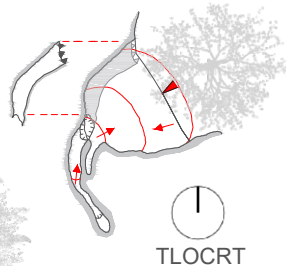
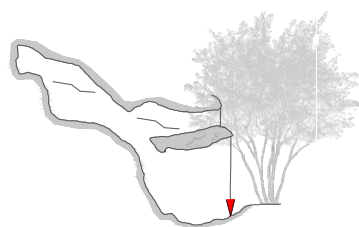
Duljina: 11 m

Dubina: 0 m

Nacrt priredila: Jelena Beželj

PROFIL

TLOCRT

VILINA KUĆA

(Zastolje, Konavle)

x: 655969.55; y: 4711961.98; z: 204

Topografski snimila i mjerila:

Jelena Beželj

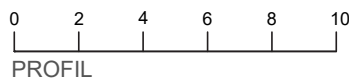
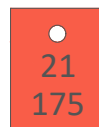
Datum istraživanja: 16. studenog 2024.

Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

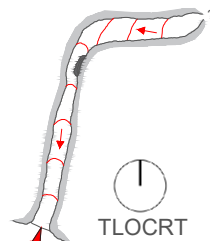
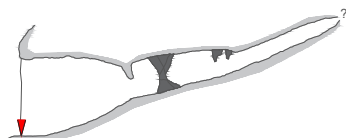
Duljina: 10 m

Dubina: 0 m

Nacrt priredila: Jelena Beželj

PROFIL

TLOCRT

VILINA PEĆ

(Dunave, Konavle)

x: 657180.98; y: 4713604.91; z: 692

Topografski snimila: Jelena Beželj

Mjerila: Andrea Dizdar

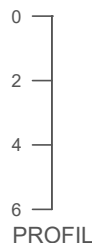
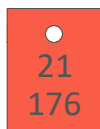
Datum istraživanja: 17. studenog 2024.

Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

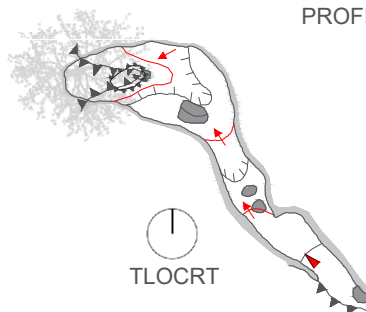
Duljina: 12 m

Dubina: 6 m

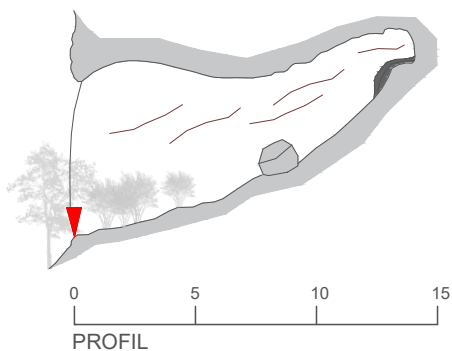
Nacrt priredila: Jelena Beželj

PROFIL

TLOCRT

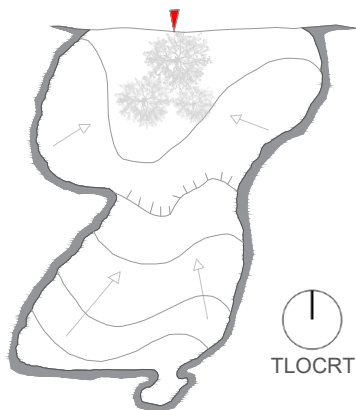
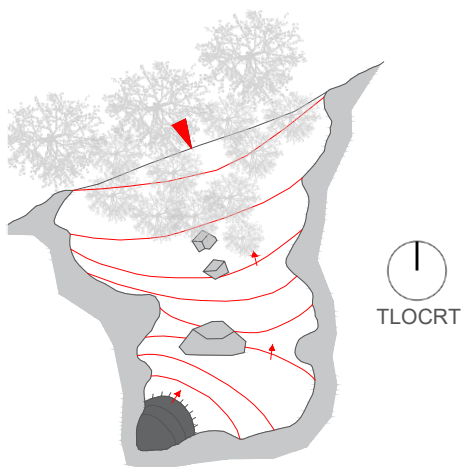
PRVA VILINA

(Brgatska šuma, Čajkovići)
x: 632656.79; y: 4726641.68; z: 142

Topografski snimila: Ivana Đurašić
Mjerila: Anita Trojanović
Datum istraživanja: 12. prosinca 2021.
Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

Duljina: 16 m
Dubina: 0 m

Nacrt priredila: Jelena Beželj

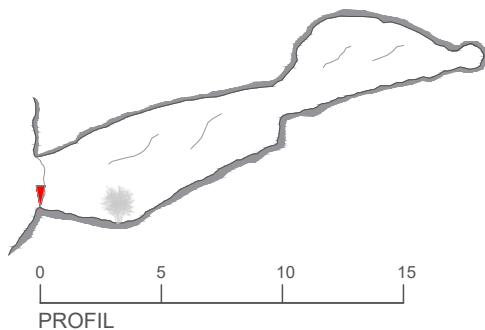
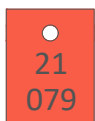
DRUGA VILINA

(Brgatska šuma, Čajkovići)
x: 632589.08; y: 4726609.51; z: 158

Topografski snimila: Marija Dadić
Mjerila: Jelena Beželj
Datum istraživanja: 12. prosinca 2021.
Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

Duljina: 18 m
Dubina: 0 m

Nacrt priredila: Marija Dadić

TREĆA VILINA

(Brgatska šuma, Čajkovići)

x: 632702.34; y: 4726642.55; z: 126

Topografski snimila: Jelena Beželj

Mjerile: Marija Dadić, Ivana Đurašić

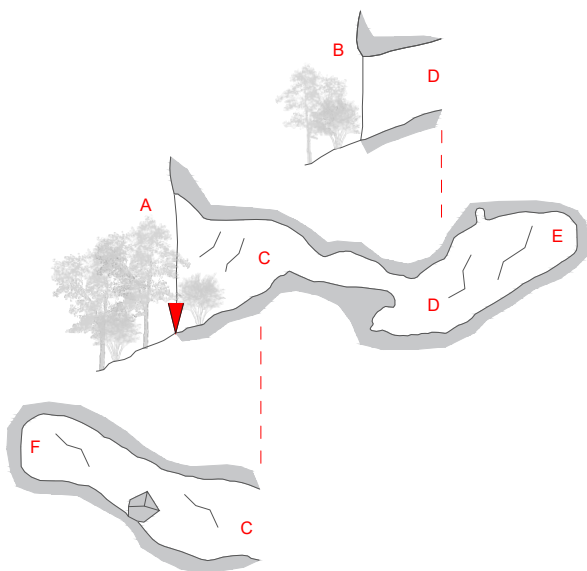
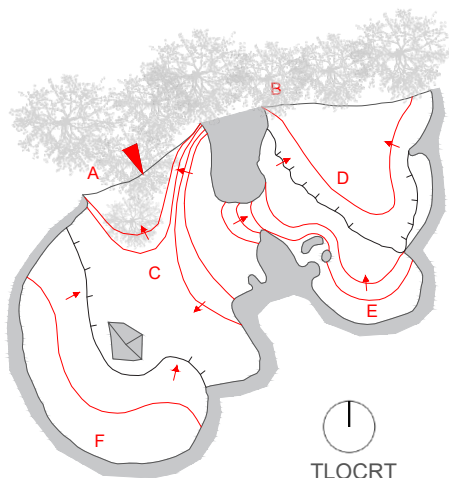
Datum istraživanja: 12. prosinca 2021.

Istražili članovi: SO HPD "Sniježnica"

Duljina: 31 m

Dubina: 1 m

Nacrt priredila: Jelena Beželj

ULAZ A

ULAZ B

